

Євген Гребінка

Байки

Євген Гребінка — яскравий представник українського романтизму, письменник-новатор, який створив невмирущі образи, розбудував жанрову систему української літератури, збагатив її новими темами. Його літературна діяльність вирізняється в епічних жанрах історичністю, ідеалізуванням минулого й національними мотивами, в ліричних — нахилом до форм пісенної творчості. У своїй поезії та прозовій спадщині Гребінка подав портрет своєї епохи, виявивши при цьому глибоку мистецьку індивідуальність, яка, ідучи услід за покликом віку, зосталася, проте, вірною високим моральним цінностям.

До книги ввійшли найкращі байки, які відтворюють народну мораль, народні погляди на життя, на правду і кривду. Поет засуджує несправедливість класового суспільства, висміює здирство, хабарництво царських чиновників, виступає проти свавілля панів-кріпосників, викриває несправедливість царського суду. Типова з цього погляду відома байка «Ведмежий суд». Лисичка звинувачує вола у тому, що він на панській винниці пив, як мошенник, брагу, їв сіно, і овес, і сіль.

Євген Гребінка

Байки

Лебедь і гуси

На ставі пишно Лебедь плив,
А Гуси сірії край його поринали.
«Хіба оцей біляк вас з глузду звів? —
Один Гусак загомонів, —
Чого ви, братця, так баньки
    повитріщали?
Ми попеласті всі, а він один між нас
Своє пиндючить пір'я білеї
Коли б ви тільки захотіли,
Щоб разом, стало бить, вся беседа
    взялась,
Ми б панича сього якраз
    перемастили».

І завелась на ставі геркотня,
Гусине діло закипіло:
Таскають, грязь і глей зо дна
Да мажуть Лебеда, щоб пір'я посіріло.
Обмазали кругом — і трохи галас
    стих;
А Лебедь плись на дно — і випурнув
    як сніг.

Лисичці ж ратиці оддать».

Дядько на дзвониці

Ізліз мій дядько на дзвоницю
Та, знай, гука: «Оце кумедія яка!
Всі люди на землі мов ті перепелиці:
Здається більший з них не більше
п'ятака.

Гай, гай! Як же вони дрібненькі!
Так ось коли я їх як треба розібрав!»
А мимо йдучи, хтось на дядька
показав

Та, далебі, мене спитав:
«Що то таке, чи щур, чи горобець
маленький?»

1840

Горобці да Вишня

Глянь, глянь, летять, да їх летить
чимало,

Куди оце летять з оселі Горобці?
Дивлюсь, у сад, побрались молодці.
На Вишеньці їх геть-то насідало,
І бенкет зараз підняли;
Цвірінькають, джеркочуть, знай, на
Вишні

Із ранку самого до пізньої пори,
Я простий чоловік, то й взяв собі на
мислі,

Що Вишеньці моїй предобре у саду,
Що їй превесело, бо як край єї йду
Або і так коли зирну у сад із хати,
Все звелять горобці по гілочках
скакати.

Ось тиждень як не був,
дивлюсь — кат його ма!
На Вишеньці, гостей нема.
Чого лишень вони літати перестали?
Як розібрав, бодай і не казать!
Ох! поти жевжики вчащали,
Поки і всі ягоди на Вишні
обдзюбали —
Тепер до бідної ніколи не летять.

Пшениця

Я бачив, як пшеницю мили:
То щонайкращеє зерно
У воду тільки плисьь, якраз пішло на
дно,
Полова ж, навісна, пливе собі по
хвилі.

Привів мене господь побачить і панів:
Мов простий чоловік, там інший пан
сидів,
Другі, задравши ніс, розприндившисьь,
ходили.
І здумав зараз я, як тільки поглядів,
Що бачив, як пшеницю мили.

Рибалка

Хто знає Оржицю? а нуте,
обзивайтесь!
Усі мовчать. Гай-гай, які шолопаї!
Вона в Сулу тече у нашій стороні.
(Ви, братця, все-таки домівки не
цурайтесь.)
На річці тій жили батьки мої
І панства чортів тиск: Василь, Іван,
Микола,

Народ письменний, страх,
Бував у всяких школах,
Один балакає на сотні язиках.
Арабську цифиру, мовляв, закон
турецький,
Все тямлять, джеркотять, як гуси, по-
німецьки.
Подумаєш, чого-то чоловік не зна!
Да не об тім, бач, річ. Усю торішню
зиму
Рибалка ятером ловив в тій річці
рибу;
Рибалка байдуже, аж ось прийшла
весна,
Пригріло сонечко і з поля сніг
погнало;
У річку сніг побіг, і Оржиця заграла,
І ятір, граючи, водою занесла.
«Уже ж вона мені отут сидить в
печінках,
Ся річка каторжна! — рибалка став
казать. —
Куць виграв, куць програв, ось слухай
лишень,
жінко:
Піду я до Сули скажену позивать!»
І розні деякі казав, сердега, речі,
Із злості, як москаль, усячину гукав;

А далі почепив собі сакви на плечі,
У люльку пхнув огню, ціпок у руки
взяв

І річку позцвать до річки почвалав.
Чи довго він ішов, чи ні, того не знаю;
Про те ніколи сам Рибалка не казав;
А тільки він дійшов, як слідує, до
краю.

Сула шумить, гуляє по степах.
Рибалка дивиться і очі протирає:
Не вірить сам своїм очам,
Бо по Сулі — чорти б їх мучив
матір —

Пливуть хлівці, стіжки, діжки, усякий
крам

І бідного його ниряє ятір!
Здихнув Рибалочка да і назад
поплівсь.

А що, земляче, пожививсь?

Ось слухайте, пани, бувайте ви
здорові!

Еге, Охріменко дурний:
Пішов прохать у повітовий,
Що обідрав його наш писар волосний.

Будяк та Коноплиночка

«Чого ти так мене, паскудо, в боки
пхаєш?» —

На Коноплиночку в степу Будяк
тукав.

«Да як рости мені? і сам здоров ти
знаєш,

Що землю у мене з-під корінця
забрав».

Бува і чоловік сьому колючці пара:
Людей товче та й жде, щоб хто його
кохав.

Я бачив сам таких і, може б, показав,
Та цур йому! розсерджу комісара!

Цап

«Мабуть, нема уже на світі правди!
Мабуть, вона уже за море утекла!
Чим я од Муцика поганший, справді?
А пані те щеня учора привезла,
Сьогодні вже йому і дзвоник
почепили.

Да як моторно він бряжчить,

Як Муцик, бубличком задравши хвіст,
біжить

Та гавкає на мир щосили!» —
Так навіжений Цап на весь окіл
гукав.

Хазяїн, річ таку почувши
(А по-цапиному він дещо розмишляв),
Йому дзвінок на шию намотав.

Здурів скажений Цап, різки назад
загнувши,

Махнув борідкою, замакав, заскакав
І геть-то честію такою запишнися,
Да швидко став їй і не рад:
Бо тільки Цап стрибне у панський сад,
На шиї дзвін дзень-дзень! — народ
заворушився,

І гостя втришия в кошару мусять
гнать.

Прийшлось бідасі пропадать.
Пройшло йому те врем'я, що, бувало,
Майнув де здумавши, куди б то ні
попало,

Поїв, пообгризав — і слід пропав,
А вибіга і долинки, і гори,
Де був — то пожививсь; ніхто того не
знав.

Еге, я правду вам казав:
Нащо було Паньку прохаться в

прокурори!

Ячмінь

Син

Скажи мені, будь ласкав, тату,
Чого ячмінь наш так поріс,
Що колосків прямих я бачу тут
багато,
А деякі зовсім схилилися униз,
Мов ми, неграмотні, перед великим
паном,
Мов перед судовим на стійці козаки?

Батько

Оті прямії колоски
Зовсім пустісінькі, ростуть на ниві
даром;
Котрі ж поклякнули — то Божа
благодать:
Їх гне зерно, вони нас мусять
годувать.

Син

Того ж то голову до неба зволить
драть
Наш писар волосний, Онисько
Харчовитий!
Аж він, бачу...

Батько

Мовчи! почують — будеш битий.

Зозуля та Снігир

На дубі сидячи, Зозуля куковала:
«Що за годи тепер, зовсім не можна
жить!

Одколи, як тепло вже стало,
А гусені нема, черви зовсім так мало.
Прийшлось із голоду хоч у кулак
трубить».

«Нащо вам так квилить, мій Боже
милий? —

Снігир Зозулю перебив. —
Коли б я мав ваш стан і сили,
Оцю я погань би не їв,
Щоб сей да той мене, коли б я не
доскочив

Собі щодня шматок м'яся.

От кобець — менший вас, а їсти як
захоче —

Летить і душить горобця.

Зате він з голоду ніколи не нудився».

«Дурний! дурний! а в школі
вчився! —

Зозуля Снігиру в одвіт. —

Замість горобця я з'їм жуків десяток

Да гусені, черви десятків три в
наддаток

І все-таки наїмсь; зате спитай весь
світ,

Яка Зозуленька? Всі скажуть: птиця
славна,

Живе собі, як панна,

Гуляє у садку, нічого не псує,

По гілочках намистечко кує,

Да скільки літ кому прожить віщує;

Нехай же здумаю... да що тобі й
казать!

Хоч злидні в пір'ї обідрать,

Весь птичий рід зарепетує:

«Зозуля м'ясо жре, Зозуля хищний
птах!

Троха чи не бажа вона Орла із'їсти!»

Прощай тогді, моє життя в садах!

Прийшлося би утікати хоч за море

безвісти,
Так лучче ж тута жить да зводить
черв'ячків».
Хто хоче полюбить суддю
грошозаплота,
Про його розпитай панів,
А не питай у простого народа.

Сонце да Хмари

Ось Сонечко зійшло, і світить нам, і
гріє,
І божий мир, як маківка, цвіте;
На небі чистому ген Хмара бовваніє.
Та Хмара надулась і річ таку гуде:
«Що вже мені се Сонце надоїло!
Чого воно так землю веселить?
Хоч я насуплюся, воно таки блищить.
Я полечу йому назустріч сміло,
Я здужаю його собою затемнить».
Дивлюсь — і Хмарами півнеба
замостило,
На Сонечко мов ніччю налягло.
А Сонце вище підплило
І Хмари ті позолотило.

Верша та Болото

Рибалонька, митець усе в воді ловити,
Бажаючи поймать в'юнів,
В Болото Вершу засторчив.

Довгенько щось вона там мусила
сидіти,

Язик жіночий є, да нічого робити
(А зроду, мабуть-то, що не плоха
була),

Так лаяти Болото почала:

«Оце поганая багнюка!

Глянь, пузириться як, знечев'я
клекотить.

Тут певнеє ніщо ні ходить, ні сидить,
Одна черва, — мовляв, — кишить
Да деколи повзе по куширу гадюка,
Уже коли б тут воленька мені!..

Таке ж бридке, таке мерзенне,
Поржавіло, від жабуру зелене,
Не хочеться паскудиться в багні,
А то б...»

Що ж їй Болото одвічало?

«Де ти сама, добродійко?» — спитало.

А Верша гомонить на дні.

Маківка

У лузі Маківка весною зацвіла,
Проміж других квіток як жаром
червоніла
До єї раз у раз літа бджола,
Бабок, метеликів над нею грає сила.
Пройшов день, два, і з неї цвіт опав,
І Маківка осиротіла;
Бджола на іншій квітці сіла,
Ту погань метелів мовби лихий
забрав.
Дівчино-серденько! жартуй, поки є
врем'я,
Жартуй, да не глузуй із бідних
парубків;
А то мине весна твоїх годів,
Покине і тебе дияволове плем'я.

Рожа да Хміль

Охріме, дядечку! будь ласкав,
схаменись:
Ти чоловік і з хлібом, і з волами,

І грошики у тебе завелись —
Який тебе лихий ізніс
І побратав з панами?
Покинь їх, хай їм цур! і з ними не
водись.

А то коли к тобі ні заверну у хату —
Ти з благородієм сидиш запанібрата,
І чарка катержна гуляє по столі.
Чи то в село лихий примчить якого
Паничика, мовляють, судового —
Та сарана живе на твоєму добрі.
Або і возний сам, червоний, ніби
квітка,

Деньків по п'ятеро кружляє у тебе;
А коней-калічі повнісінька повітка
Твоє сінце скубе.
Тим часом хліб давно у полі половіє;
Його і птиця б'є, і вітер марно сіє;
А дядько мій гуля!
З письменними по чарці да по парці,
Останній шаг витрушує шинкарці.
Рівняться з ними нам сам Бог не
позволя:

То, сказано, — пани, щоб день у день
гуляли,
А ми, неграмотні, щоб хліба
заробляли.
Охріме! не зробись сміховищем села,

Покинь, кажу, панів, водиться з ними
годі!
Ось слухай. У мене недавно на городі
Червона Рожа зацвіла,
І треба ж, на біду, край неї Хміль
пустився!
Іпершу гарно страх з сусідкою він
жив.
Дивлюсь, аж приятель за гілку
зачепився,
А трохи згодом глядь — всю Рожу
оповив.
І бідная вона змарніла,
Поблідла, далі пожовтіла;
А проклятущий Хміль, як рута,
зеленів.

Могилині родини

Ось чутка степом полетіла
(На що то гріх не підведе),
Що у степу якась Могила
Дитину швидко приведе.
Про диво сеє як почули,
То люди зараз в степ майнули,
Старий і молодий к Могилі, знай, іде.

Крий Боже, народу якого там
зобралось!
Як об Іллі в Ромні;
Буцім там місто починалось.
Де ні взялись мінйали й шинкарі
І підняли між себе галас;
Чумак із сіллю став, із дьогтем
дьогтярі,
І красти бублики шатнули школярі;
Сластьони шкварились, сідухи
цокотіли;
Про Лазаря старці під кобзу голосили;
«Холодний квас!» — москаль між
народом гукав
Знечев'я, а базар в степу як треба
став.
Хрещений люд хоча гуляє,
Да на Могилу все раз по раз позирає,
Чи швидко вродиться те чадо степове.
Могила ж стогне, мов сопе, мов тяжко
дише,
Боками сивими колише
І з лиха на ввесь степ реве.
Народ дивується, да їсть, да п'є
горілку.
Вже панський стадник Опанас,
Покинувши товар, що пас,
З кишені витягнув сопілку

Да як утне московського бичка!
Підківки зараз забряжчали,
В кружку дівчата танцювали;
Москаль покинув глек та садить
гоцака.

Аж ось — лулусь щось під ногами!
Загоготів якийсь підземний глас.
Базар утих, баби замовкли під возами,
Із ляку упустив сопілку Опанас,
І люди, хрестячись, баньки
повитріщали.

Могила тріснула, і те дитя, що ждали,
На божий світ сусіль — як пить дало!
Та що ж за чадо те було,
Що стільки гомону між нами
наробило?

«Мабуть, підсудок?» — «Ні!» — «Так
лев?» —

«Ні!» — «Так мішок
З дукатами?» — «Ні, ні!» — «Так
папорті цвіток?»

«Але ж!» — «Так, з нами хресна сила,
Мабуть, вона полубіса вродила?»

«Не втяв!» — «Так вилила козацького
коня?»

«Ні, просто привела руденьке
мишеня».

Школяр Денис

Миряне, слухайте, щось маю вам
сказати:

От сих різдвяних свят, на самої
Меланки,

Дурний школяр Денис, запригши
шкапу в санки,

Із школи поспішав до батька
ночувати,

Щоб завтра по закону,
Як слідує, пашнею засівати.

Пізнавши шкапа шлях додому,
Смикнула раз, другий — і хлопця
понесла.

Хоть здержав він її, да злість його
взяла;

Хотів би проучити, да бити її боявся,
А треба ж і себе чим-небудь
показати, —

Так по оглоблям ну малахаєм
шмагати.

Як тільки пан із паном зазмагався,
Дивись — у мужиків чуприни вже
тріщать.

Сонце да Вітер

Із Вітром Сонечко розгупорило мову
Про силу, бачите, хто з них моцніший
був.

Звычайно за словцем балакали по
слову,

А далі Вітер так на заклад навернув:
«Чи бачиш, іде ген собі козак по
полю?»

Як цупко він нап'яв на плечі кобеняк!
Хто з плеч зірве його додолу,
Хай буде той уже моцак».
«Іносе, дми собі!» — так Сонечко
сказало;

І Вітер шпарко полетів.
Надворі дуже сумно стало,
По небу хмари скрізь погнало,
А Вітер по землі, крий Боже, заревів,
Наліг на козака, з його одержу цупить.
Зігнувся на коні козак,
До себе горне кобеняк
Та, знай, нагайкою по ребрам шкапу
лупить.

Хуртовина назад бідажу пре,
За поли смикає, відлогу з плеч гирує,

Аж шлях курить, трава в степу
хвилює,
А все одежі не здере.
Дув, дув, аж потом ввесь облився,
Із моці вибився сердешний, набік
плись.
Ось розгулялося, і Сонце з хмари
блись —
Мов божий мир ізнову народився.
Козак перехрестився,
Кобилку зараз зупинив,
Бо страх горюшну заморив,
Поплівся стежкою ходою,
потихеньку.
А Сонце гріє все да гріє помаленьку.
Угріло божий світ, почув тепло козак
Да й скинув кобеняк.

Гай да Сокири

По Гаю темному туга велика ходить:
Сокири й Топори затіяли войну,
Гай хочуть сплюндрувать і пуші всі
пошкодить;
Война ся навела на дерево суму;
Дуби задумались, осики затремтіли,

І клен гнучкий, і в'яз із лиха вниз
нагнувсь.
Аж ось Сокири вже в Гаю
забрязкотіли,
І дуб найстарший усміхнувсь.
«Не бійтесь! — він гукнув. — Того я і
жахався,
Як з топорищами сі навісні прийдуть,
Аж дерев'яний рід заліза одцурався!
Без дерева вони самі нас да не втнуть,
От-то було б... але — нехай йому
абищо,
Якби з Сокирами прийшли і
Топорища,
Тоді-то був би нам капут».
І справді, скільки тут Сокири не
бряжчали,
Ні дубчика, ні липки не стяли
І тільки де-не-де що кору пописали
Да і додому з тим пішли.

Віл

«Мабуть, на небі звісно стало
(Про себе Віл в кошарі гомонів)
Про те, що весь мій вік я все за двох

робив
Да й витерпів-таки чимало —
Що в плузі силковавсь, копиці
    волочив,
Із ранку у ярмі до півночі ходив,
І ще щодня бував і битий!
Хазяїна не раз я проклинав, —
Тепер зовсім не той хазяїн став:
У мене вдовіль їсти й пити,
Несуть мені і солі, і крупів,
Овса і висівок; наїстись трьом би
    стало».

Аж тут хазяїн шасть у хлів
І, взявши за роги Вола, під ніж повів,
Бо, сказано, його годовано на сало.
Ти змалку так любив мене, як пугу
    пес;
Чого ж так лащишся тепер до мене,
    Йване?
Чи знаєш, що, як ти чоломкаться
    ідеш,
Чогось мене морозить стане.

Грішник

В далекій стороні, в якій, про те не

знаю,
Мабуть, в Німещині, а може, і в Китаї,
Хтось разом оженивсь на трьох
жінках.

Загомонів народ, почувши гріх
великий,

Жінки голосять так, що страх:
«Глянь, що се коять чоловіки!
Як їм по три нас можна брать,
Так хай дозволять нам держать їх хоч
по п'ять».

Гвалтують, сказано, навспряжки
цокотухи.

Ось сяд вісточка і до царя дійшла,
А цар був, мабуть, не макуха,
Розлютовався він, і злість його взяла.
«О! почекайте лиш, не буде в вас
охоти

За живота чортам служити!» —
Цар грізно загукав і люльку став
палить,

І в люльку пхав огонь, і люлька гасла
в роті,

А далі схаменує, за радою послав.
Як слідує, в празничному наряді
Пред очі царській совіт вельможний
став.

Цар двічі кашлянув, рукою ус

розгладив

І річ таку премудрую сказав:
«Пребеззаконія на світі завелися,
А гірше, що в моїй землі!
Мені до уст сьогодні донесли —
Один паливода (і цар перехрестився)
На трьох жінках женився.
Щоб царству цілому за його не
терпіль
Біди од праведного неба,
Його вам осудити треба,
І смерть страшну йому зробити.
Хай царству усьому в науку
Він витерпить таку муку,
Щоб з ляку більш ніхто в такий не
вскочив гріх.
Крий Боже, щоб над ним хто з вас
змилосердився!
Щоб луснув я, щоб я до вечора
сказився,
Коли не поведу на шибеницю всіх!»
Як річ таку суддя дослухав,
Низенько поклонивсь, потилицю
почухав
І ну з підсудками про діло мізковать.
Над ним морочились трохи не
тиждень цілий,
І тільки що пили, а мало, кажуть, їли,

І так меж себе присудили,
Щоб Грішнику тому всіх трьох жінок
оддать.

Народ сміявсь, і всі були в заботах,
Що раду перевіша цар,
Аж завтра дивляться, а та погана твар,
Той Грішник, сам себе повісив на
воротях.

Ворона і Ягня

Орлу схотілось попоїсти;
Піднявсь угору птичий цар
І вгледів відтіля, що край ставка овчар
Онучі прати мусив сісти,
Отара ж попаски попхалась навмання.
Орлу се по нутру; зложивши моцні
крила,
Опукою згори — аж вітром
зашуміло —
Орел ушкварив на Ягня,
Підняв його і геть потеревив за гору.
І треба ж, що на сюю пору
Пило біля ставка дурне Вороненя.
Страх полюбилося йому цареве діло,
І думає: «Чому ж сього я не зроблю?»

Да не Ягня, а барана вхоплю».
Дивлюсь — воно угору полетіло
Да й пуць на шию барану
І, кігті вплутавши йому у вовну білу,
Смикнулося нести, да ба! вага не в
силу:

Баран важенький і Орлу.
Воно вже стямилось, мерщій би
полетіло,
Так із шерсті не виплутає ніг.
Дурне моталося, поки овчар прибіг
І, гарненько йому обскубши крила,
На іграшку дитині дав.
Мабуть, Господь так світ створив,
Що менший там не втне, де більший
геть-то зможе,
Що дядькові пройшло, ти не роби,
небоже,
Щоб крилець хто не обчухрав!

Злий Кінь

Учора мій сусід купив собі Коня
Із табуна, татарського, презлого,
Такого жвавого, такого вже баского!
Дивлюсь: сусід і вся його сім'я

Уздечки не напнуть на його.
Сусід сусідів кликають став
І могорич пообіщав,
Щоб тільки допомгли йому Коня
упорать.

Народ зійшовсь та гук такий підняв,
Мов цілину п'ять плугів орють.
А Кінь жахається да рже,
На дибки спиниться да гривною мотає,
То піде бокаса, то б'ється і кусає.
Котрий сміліший був, то вже
Од Коника тікає.

Прийшлось сусідові, мовляв, хоть
сядь да й плач.

Аж дивляться, іде Петро Деркач —
Розумний чоловік і в конях силу
знає, —

Іде і здалеку чуприною киває.
Прийшов — і ввесь базар нікчемний
розігнав,

І сміло до Коня побрався потихеньку,
Все свистячи, повагом, помаленьку,
Все гладив, подивлюсь — уже і
загнуздав.

Пани! чи чули, як Деркач коня
поймав?

Мірошник

На річечці якійсь маленькій
Стояв собі млинок, і в нім Мірошник
жив.

Хоч невеличкий млин, да, знаєш,
чепурненький;

Раз по раз, день у день крутивсь і
гуркотів

І хліба вистачав хазяїну чимало.

Коли не забредеш к Мірошнику,
бувало,

У його є і хліб, і сіль, і сало,

Чи то в скоромний день — із маслом
буханці,

Книші, вареники і всякі лагоминки;

У п'ятницю — просіл, з олією блинці,

Пампушки з часником, гречаники,
стовпці.

Обідать він, було, не сяде без горілки,

А в празник піднесе і чарку
калганівки.

Мірошник паном діло жив.

І треба ж, на біду, позаторішню весну

Його лихий поніс чогось за Десну.

Хоч не багацько проходив,

Зате багато бачив світа:

Побачив він, як Сейм, мов бішений,
шумів
І як Десна ревла несамовита,
Мабуть, ворочавши не п'ятдесят
млинів,
Вернувсь Мірошник наш додому,
До церкви прямо почухрав
Да Богу молиться святому,
Щоб він акафісти його не в гнів
прийняв
І річечку його зробив Десною.
«Або хоча, як Сейм, такою —
Тоді б то вже я панував!»
Молебні день у день спасителеві
править,
У ставники свічки по десять хунтів
ставить,
Все молиться, ні їсть, ні п'є, ні
спить...
«Земляче! Бог з тобою!
На тебе десь туман у Литві навели.
Хіба забув ти, що великою водою
Ворочають великі млини?
Їх німці будувать уміють,
А вже не зляпає наш брат;
Вони самі товчуть, і віють,
І мелють борошно, і сіють,
Здається, що самі й їдять.

А млин хоч чепурний у тебе,
Та не для бистрини». — «Балакайте
про себе!» —

Мірошник заворчав і рукавом махнув.

Його молитви Бог почув:

По небу вітерок дмухнув —

Як ворон, небо почорніло;

Шварнула блискавка — грім грюкнув
і загув;

Із хмар, як з лотоків, водою зашуміло.

Маленька річечка, що так тихенько
йшла,

Заклекотіла, заревла

І через греблю покотила.

Як на осиці лист, тремтить млинок од
хвилі.

Вода напре, дивись, то вискочить
гвіздок,

То паля тріснула, то заставку розбило,

А далі і знесло млинок.

Схопивсь Мірошник, да пізенько:

Що поки йшла вода маленька,

Щодня він хліба мав шматок.

Літ з десять був у нас суддею Глива.

Да, знаєш, захотів на лакомий кусок,

В Полтаву перейшов: там, кажуть, є
пожива.

Велика там вода, хоч є й багато

млива...
Глядіть, добродію, чи ваш міцний
млинок?

Вовк і Огонь

У лісі хтось розклав Огонь.
Було то восени вже пізно;
Великий холод був, вітри шуміли
    грізно,
І біла ожеледь, і сніг ішов, либонь;
Так, мабуть, чоловік біля багаття
    грівся
Та, ідучи, й покинув так його.
Аж ось, не знаю я того,
Як сірий Вовк тут опинився.
Обмерз, забовтався; мабуть, три дні
    не їв;
Дрижить, як мокрий хірт, зубами,
    знай, цокоче.
Звірюка до Огню підскочив,
Підскочив, озирнувся, мов
    тороплений, сів
(Бо зроду вперше він Огонь узрів):
Сидить і сам собі радіє,
Що смух його Огонь, мов літом

сонце, гріє.
І став він обтавять, аж пара з шерсті
йде.
Із льоду бурульки, що, знай, кругом
бряжчали,
Уже зовсім пообпадали.
Він до Огню то рило підведе,
То лапу коло жару сушить,
То біля полوم'я кудлатий хвіст
обтрусить.
Уже Огонь не став його лякати.
Звірюка думає: «Чого його бояться?
Зо мною він як панібрат».
Ось нічка утекла, мов стало
розсвітати,
Мов почало на світ благословляться.
«Пора, — Вовк думає, — у лози
удирати!»
Ну що б собі іти? — ні, треба
попрощатися:
Скажений захотів Огонь поцілувати,
І тільки що простяг своє в багаття
рило,
А полум'я його дощенту обсмалило.
Мій батько так казав: «З панами добре
жити,
Водиться з ними хай тобі Господь
поможе,

Із ними можна їсти й пить,
А цілувать їх — крий нас Боже!»

Утята да Степ

Минулися гречанії жнива;
Семен натяг кожух на плечі;
Тепло пройшло, дітвора лізе к печі,
Замерзло поле скрізь, рілля, стерня,
трава

Сніжечком біленьким припала.
Бідашний Степ став сумовать;
Пташки, що влітку так співали,
У ірій вже поодлітали,
І тільки край ставка оставсь табун
Утят.

Чи крижні то були, чи то були чирята,
Про те нам байдуже, а сила тільки в
тім,

Що Степ іще не був пустий зовсім;
Дивлюсь, було, знялись з води Утята,
Закахкають і ну Степом кружлять,
І видно все-таки, що сеє не пустиня,
Аж ось уже й вони летять.

«Куди вас враг несе до гаспидського
сина! —

Почав Утятам Степ казать. —
Хіба ви хочете мене покинуть?
А я ж вас літом годував,
І просо, і овес, і гречку вистачав;
Без вас хіба мені з нудьги сказиться?»
«Улітку на тобі усякий хліб стояв;
На себе глянь тепер, який ти сивий
став:

Останній колосок холодний сніг
сховав,
І нічим нам біля тебе живиться;
А голод за що нам терпїть?» —
Сказали Утята і ну швидчій летїть.
Чи знаєте ви сивого Кондрата?
Женивсь на дівці він, та й мусить ще
кричать,
Що жінка щось його глядить не дуже
хати.
Мабуть, що упада їй діду одвічать,
Як сивому Степу одрізали Утята.

Соловей

«Хто не вгадає? я?
Оце городять небилицю!
Щоб не пізнав я Солов'я,

Щоб не пізнав сю гарну птицю;
Як тільки оком наведу,
То і вгадаю, де співака», —
Так дядькові казав небіж, Грицько
Підсака.

«Ходімо, я тебе до лісу поведу,
Усякої там птиці є багато,
Та буде сором, пане-брате,
Коли б ти Солов'я ізразу не
пізнав», —

Грицькові дядько одвічав.
І ось вони дійшли до гаю;
По гаєві усякий птах літає,
Щебече хто, хто свище, хто гуде,
Аж округи луна іде.

Небіж

Ось, ось де Соловей! Який
червоногрудий!
А дметься як, мабуть, великий пан!
Уже то неспроста в його такий жупан.

Дядько

Та годі, годі, Грицьку, буде
Ту погань, Снігирия, хвалить!
Ся птиця не співа, а як усе щебече,

Вона в гурті як-небудь засвистить;
А більше, голову похнюпивши між
плечі,
Насупившись сидить.

Небіж

Так цитьте лишень, ось я зараз
угадаю:
Я сучий син, коли оце не він!
Увесь мов золотий, а крильця чорні
має.

Дядько

Та будеш, Грицьку, сучий син:
Се просто Іволга зоветься;
Вона із саду в сад літа,
То вишні гарно об'їда,
То оббива горох, а в співи не
вдається.

Небіж

Так ось коли побачив співака!
Яка мальована та штучна птиця!
Вертиться, джеркотить, по дереву
скака —

От се то Соловей.

Дядько

Се навісна Синиця!
І довго так небіж дурненький
Меж птицями знаходив Солов'я;
А Соловей собі сіренький
Над ним співав, сховавшись меж
гілля.

Хлопці

Учора я дививсь, як хлопці
Гуляли на толоці:
Здається, крам там продавав один,
Другі в опуки тощо грали,
То в дучку булку заганяли,
А далі здумали скакати через тин.
Хлоп'ята там були і прості, і
письменні,
І кожний з них по-своєму скавав: —
Один летів як навіжений,
Знай, визвіривсь на тин, та біля його й
став;
А інший, голову, мов той москаль,

задравши,
Пряменько витягнувсь та й скочив
через тин,
Та як же врізався об землю, вражий
син,
Колошу розідравши.
А виборного хлопчєня
Так скаче високо, так здорово літає!
«Воно малє зовсім, од чого ж так
скакає?» —
Собі подумав я
Та й придивляться став: аж сєє бісеня
Як хоче скочить, то аж в землю
присідає
Та й присне разом відтіля!
Як ні крути, а правди нігде діти:
Коли б, як виборного діти,
І другі вмєли присідать,
То, може б, і вони зумєли так скакать.

All rights reserved. This book or any portion thereof may not be reproduced or used in any manner whatsoever without the express written permission of the publisher except for the use of brief quotations in a book review.

**Strelbitskyi Multimedia
Publishing**

Saksaganskogo str., 58, office 8
Kiev, Ukraine, 01033

tel. +38044 331-06-20
e-mail: dmytro.strelb@gmail.com

Всі права захищені. Ця книга або будь-яка її частина не може бути відтворена або використана якимось іншим чином без письмового дозволу видавця, за винятком використання цитат із книг або іншого способу, передбаченого законодавством.

**«Мультимедійне видавництво
Стрельбицького»**

вул. Сакаганського, 58, оф. 8
Київ, Україна, 01033

тєл. +38044 331-06-20
e-mail: dmytro.strelb@gmail.com

**Електронна книга видана мультимедійним видавництвом
«Мультимедійним видавництвом Стрельбицького»**

З нашими виданнями електронних книг та аудіокниг ви можете ознайомитися на сайтах:
www.strelbooks.com www.audio-book.com.ua

Бажаємо приємного читання!

Свої зауваження та пропозиції спрямовуйте на e-mail: dmytro.strelb@gmail.com

**Ця книга охороняється авторським правом
Copyright © 2016
«Мультимедійне видавництво Стрельбицького»**